

המתמטיקאי הצעיר
מועדון מתמטי לצעירים ביותר

החוג ללשון העברית ולבלשנות שמית
הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטין
אוניברסיטת תל אביב

האולימפיאדה הארצית השנייה בלשון עברית לנוער של החוג ללשון העברית ושל המתמטיקאי הצעיר

תשפ"ג

שלב א': שאלות ופתרונות

כיתות י'-י"ב

האולימפיאדה מתקיימת בחסות חברת פיינל וחברת צ'ק פוינט
ובחסות מרכז קורת.

Check Point
SOFTWARE TECHNOLOGIES LTD

שאלון שלב א' לכיתות י"א-י"ב

1. מה המשפט ההגיוני ביותר?

- א. הרופא האזין במסכת לפעילות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו למדגרה.
- ב. הרופא האזין בהסכת לפעילות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו לחממית.
- ג. הרופא האזין במסכת לפעילות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו לחממית.
- ד. הרופא האזין בהסכת לפעילות הלב של הרך הנולד והחליט להכניס אותו למדגרה.

הסבר: מסכת הוא החלופה העברית לסטוטוסקופ, וחממית היא החלופה העברית לאינקובטור שאליו מכניסים תינוקות שנולדו לפני זמנם. מדגרה, לעומת זאת, היא אינקובטור המיועד לחימום ביצי עופות או דבורים עד בקיעת האפרוחים או המלכות.

2. איזה משפט מבטא את משמעות הביטוי **אִתְרַע מְזֵלוּ**?

- א. אביב ניחש נכונה את כל המספרים בלוטו וזכה בפרס הראשון.
- ב. אביב שיחק בתיאטרון במשך שנים, וכעת החליט להתחיל לשחק בסרטי קולנוע.
- ג. אביב עבר להתגורר בארצות הברית בעקבות הזדמנות עסקית שנקרתה בדרכו.
- ד. אביב נקע את רגלו יום לפני מרוץ המרתון שתכנן להשתתף בו.
- ה. אביב דרך על קן צרעות ובאורח פלא לא נעקץ.

הסבר: הפירוש המילולי של הביטוי: 'נשבר מזלו' (איתרע בארמית = נשבר), כלומר היה לו מזל רע.

3. מה אי אפשר לעשות בשמועה?

- א. להזם
- ב. לפרוץ**
- ג. לסתור
- ד. להפריך
- ה. להפריח
- ו. לאשש
- ז. לאשר

הסבר: 'לפרוץ' פירושו לרכוס, להצמיד שני חלקי לבוש בכפתור או בסיכה. מקור הפועל ביוונית (במילה שמשמעה קָרַס, ון).

4. לפניכם שש מילים. איזו מילה **יוצאת דופן**?

שימו לב: ההבחנה **אינה** נוגעת למשמעות המילים.

- א. שולחנות
- ב. אבנים
- ג. חבלים**
- ד. מקורות
- ה. תאנים
- ו. דבורים

הסבר: רק במילה **חבלים** סיומת הריבוי תואמת את המין הדקדוקי של המילה (לפחות לפי המערכת שהתגבשה בעברית החדשה), ואילו במילים האחרות באה הסיומת **ות** במילה שמינה הדקדוקי זכר או הסיומת **ים** במילה שמינה הדקדוקי נקבה.

5. אברהם שלונסקי (1900–1973) היה מן המשוררים החשובים בשירה העברית החדשה, ועסק גם בתרגום. באחד הספרים שתרגם מרוסית הוא נתקל בשמו של משחק ילדים שמוכר גם בימינו, ותרגם אותו כך: "צלבלבים ואפסים".

כיצד מכונה משחק זה כיום?

תשובה: איקס עיגול.

הצירוף שהשתמש בו שלונסקי "צלבלבים ואפסים" הוא תרגום מרוסית של המשחק
אאותוס ואוקרסט. הצירוף המתורגם נזכר בספר 'הרכבת הסאניטארית' (1949)
מאת ו' פאנובה.

6. איזה משפט יוצא דופן?

א. אין תחתית שהיא לא תגיע.

ב. אלו עליות השערים שרוב המשקיעים אינם שמים לב.

ג. זו תהיה העצרת הראשונה שלא אלך.

ד. להלן רשימת הספרים שהתלמידים המליצו.

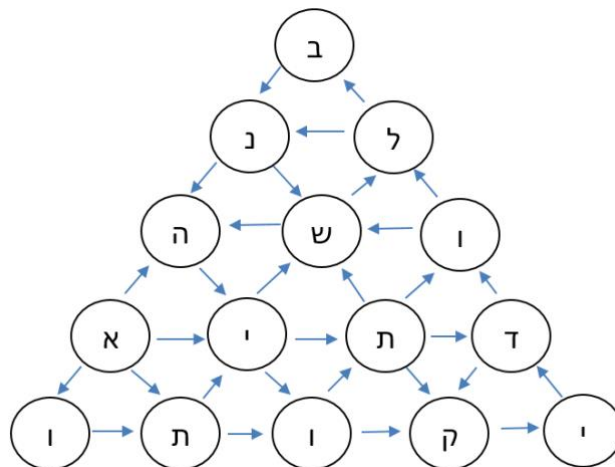
ה. נותר מקום אחד בסדנת אפייה שלא תצטערו שתבואו.

ו. הפלאפל האגדי של הג'ינג'י: הריח והטעם שתתגעגעו כבר אחרי הביס
הראשון.

הסבר: בכל המשפטים נשמטו מילות יחס. במשפט ד חסרה מילת היחס על (עליה),
ואילו בשאר המשפטים חסרה מילת היחס אֶל בנטיית השונות.

7. בפירמידה שלפניכם מסתתר ביטוי עברי בן שלוש מילים ו-15 אותיות בסך הכול.

אומנם הוא נחבא, אך ברגע שתמצאו את הביטוי, הוא יהיה ברור ובולט מאוד
לעיניכם. תוכלו לנוע בין האותיות רק על פי כיווני החיצים. יש להשתמש בכל
האותיות בפירמידה – בכל אות פעם אחת בלבד.

מהו הביטוי?

תשובה: אותיות קידוש לבנה.

פירוש הביטוי: אותיות גדולות מאוד (על שם ברכת "קידוש הלבנה" הנאמרת לאור הירח והיא מודפסת בסידור באותיות גדולות במיוחד).
יש להתחיל לחפש את הביטוי באות אל"ף שממנה יוצאים חיצים רבים, ואף לא חץ אחד מגיע אליה.

8. נתון המשפט: ליזי, אבנר, עומר ושי יצאו לחצר.

לפי הנתון במשפט זה, כמה אנשים יצאו לחצר?

א. 3

ב. 4

ג. 2 או 3 או 4

ד. 3 או 4

ה. 2 או 3

הסבר: התשובה תלויה בניתוח התחבירי של המשפט:

אפשרות I: אם רואים בשם 'ליזי' מילת פנייה, נותרים שלושה אנשים שיצאו לחצר (אבנר, עומר ושי).

אפשרות II: הפנייה יכולה לכלול גם את ליזי וגם את אבנר, ואז רק שני אנשים יצאו לחצר (עומר ושי).

אפשרות III: אין כלל פנייה במשפט, ולפיכך כל הארבעה יצאו לחצר.

9. מאיה החליטה ליצור פעלים בבניין התפעל ממילים שאולות משפות שונות, על פי

חוקיות מסוימת. הינה כמה מן הפעלים שיצרה מאיה:

אלפקה ← מתלפק

קרואסון ← מתקסן

אבוקדו ← מתבקד

סומבררו	←	מסתמב
כמהין	←	מתכמן
זעפרן	←	מזדפן
חמסין	←	מתמסן

לפי החוקיות שיצרה מאיה, מה תהיה הנטייה בבינוני (=הווה) יחיד של המילה 'אלפחורס'?

תשובה: מתלפס.

הסבר: החוקיות של מאיה: השלת עיצורי אהר"ע (וכן שיכולי העיצורים הנוהגים ברגיל בבניין התפעל).

10. בשפת הסתרים של אגודת החדקלסים נוהגים להחליף שורשים בשורשים אחרים

קבועים, אך שומרים על מבנה המילה. מה הם השורשים שהוחלפו?

- צריך לפטול על הקורסים שנבחר לפני שתיצדף שנת הלימודים.
- היא נפטלת מְצַדפת מעולה בחברה.
- הוא צָדף במילות תודה למפקדו על ההתפטלות במצבו.

תשובה:

השורש **פטל** התחלף עם השורש: חש"ב.

השורש **צדף** התחלף עם השורש: פת"ח.

11. תרגום השבעים הוא שמו של תרגום המקרא ליוונית. זמן כתיבתו בין המאה

השלישית למאה השנייה לפני הספירה, והוא התרגום הקדום ביותר של המקרא.

תעתיק שמות פרטיים (של אנשים ומקומות) בתרגום השבעים משמש במחקר תיעוד

חשוב להגיית העברית באותה תקופה.

לפניכם שמותיהם של שלושה משבטי ישראל ולצידם התעתיק ליוונית על פי תרגום השבעים. שימו לב, ביוונית יש אותיות גדולות וקטנות (כמו באנגלית): בראש מילה – אות גדולה, באמצע מילה או בסופה – אות קטנה.

Βενιαμιν בנימין

Νεφθαλι נפתלי

Ασηρ אשר

א. לפניכם התעתיק ליוונית של שני שבטים נוספים. מה שמות השבטים בעברית?

Εφραϊμ **תשובה:** אפרים

Ρουβην **תשובה:** ראובן

ב. בכל עדות ישראל קוראים בתורה את השם 'יששכר' כשהשי"ן הראשונה נהגית בשווא נח: יִשְׁשָׁכָר (כלומר יִשְׁכָּר). אף על פי כן בקרב הדוברים רווחת ההגייה כשהשי"ן השנייה בשווא נח: יִשְׁשָׁכָר.

על פי מידע זה, איזה מהתעתיקים שלפניכם תומך בקריאה המקובלת בכל עדות ישראל?

Ισσαχαρ (1)

Ισχαρ (2)

Ισσαχαρ (3)

Ισσαχαρ (4)

הסבר: התעתיק Ισσαχαρ הוא התעתיק המתועד בתרגום השבעים, ולפיו רואים כי השי"ן הראשונה נהגתה באפס תנועה (שווא נח), שכן אין אחריה תנועה (המיוצגת באות α).

12. איזה כפל לשון מסתתר באיור?
 התשובה מורכבת משתי מילים בנות 4 אותיות כל אחת.

תשובה: נוהג לאחר

הסבר: כהרגלו לא מגיע בזמן = נוהג לאחר.

נהג מונית אינו נוהג לעצמו, אלא בשביל אחר = נוהג לאחר.

13. הארמית היא שפה שמית, שפה אחות לשפה העברית. טורז'ו הוא ניב ארמי מודרני, ללא מערכת כתב. זוהי שפתם הדבורה של הקהילה הארמית הנוצרית באזור טור עבדין שבדרום מזרח טורקיה. לפניכם נתונים בשפת טורז'ו בתעתיק לאותיות לטיניות, ומימין התרגום לעברית:

טורז'ו	עברית
i+barto ba+qqeryawote-yo.	הבת בכפרים.
i+qr̥ito raḥəqto-yo.	הכפר רחוק.
a+kt̥owe raḥuqe-ne.	הספרים רחוקים.

ba+k̄t̄owe	בְּסַפְרִים
bart̄o šaf̄erto	בֵּת יִפְה
a+bnote bu+bayto-ne.	הַבְּנוֹת בְּבֵית.
u+bayto raḥuqo-yo.	הַבֵּית רְחוּק.
a+bnote raḥuqe-ne.	הַבְּנוֹת רְחוּקוֹת.
u+k̄t̄owo šafiro	הַסֵּפֶר הַיִּפְה

לפניכם משפט: החמורים הלבנים בכפר עיוורים.

בהסתמך על הנתונים בטבלה, כיצד ייאמר המשפט בשפת טורויו?

1. a+ḥmore a+ḥewore bi+qr̄ite samyo-yo.
2. a+ḥmorin ḥeworin bi+qr̄ito samye-ne.
3. u+ḥmoro ḥeworo ba+qr̄ito samyo-yo.
- 4. a+ḥmore ḥewore bi+qr̄ito samye-ne.**
5. i+ḥmerto i+ḥewerto bi+qr̄ito samye.
6. i+ḥmerto ḥewerto bu+qr̄ito samye-ne.
7. a+ḥmore ḥewore bi+qr̄ito samyo-ne.
8. e+ḥmore ḥewore bi+qr̄ito samye.

הסבר:

א. מן הנתונים עולה כי יש שלוש תוויות יידוע בשפת טורויו: a, i, u. למשל: u+bayto = הבית; i+bart̄o = הבת, a+k̄t̄owe = הספרים.

- לפי דוגמות אלו אפשר להסיק כי **u** היא תווית יידוע לשם בזכר יחיד, **i** היא תווית יידוע לשם בנקבה יחידה, ו-**a** היא תווית יידוע לשם ברבים (או רבות). המילה 'החמורים' היא ברבים, ולכן תווית היידוע שבאה לפנייה אמורה להיות
- a. לפיכך אפשר לפסול את תשובות 3, 5, 6 ו-8.
- ב. מן הנתונים עולה שצורן הריבוי לשמות עצם ולשמות תואר בזכר הוא e, ולכן: חמורים = hmore , לבנים = hewore , עיוורים = samye . לפי זה אפשר לפסול את תשובות 2 ו-7.
- ג. לפי הדוגמה u+ktowo šafiro (הסֶפֶר היפה) אפשר להסיק כי בצירוף שם עצם ושם תואר, תווית היידוע מצטרפת לשם העצם בלבד, בשונה מן העברית. גם במשפט שבשאלה יש צירוף שם עצם ושם תואר – 'החמורים הלבנים', ומכאן שלא צריכה להופיע תווית יידוע לפני שם התואר 'הלבנים' (hewore). לפי מידע זה אפשר לפסול את תשובה 1.
- ד. לפי הדוגמות a+ktowe (=הספרים) ו- ba+ktowe (=בספרים) וכן u+bayto (=הבית) ו- bu+bayto (=בבית), אפשר להסיק שבשפת טורו מילת היחס b מקבלת את התנועה של תווית היידוע, בדיוק כמו בעברית. לפי הנתונים, תווית היידוע שמצטרפת למילה 'כפר' היא i+(i+qrito) , ולכן התרגום של 'בכפר' צריך להיות bi+qrito .
- ה. מן הנתונים עולה כי במשפטים (ולא בצירופים) יש רכיב דקדוקי שבא אחרי הנשוא: yo – ליחיד, ne – לרבים. רכיב זה (אוגד) מורה על הזיקה בין הנושא לנשוא והוא הכרחי ליצירת משפט שמני. מן המשפטים הנתונים יש רק שני משפטים שבהם יש הבדל במספר (יחיד/רבים) בין הנושא והנשוא, ועל פיהם אפשר להסיק כי הרכיב הדקדוקי מותאם למספר של הנושא במשפט, ולא של הנשוא:
- הבת בכפרים = ba+qqeryawote-yo **i+barto**
 הבנות בבית = bu+bayto-ne **a+bnote**
- במשפט שבשאלה הנושא התחבירי הוא 'החמורים', כלומר שם ברבים, ולכן הרכיב הדקדוקי המתאים בסוף המשפט להיות ne ולא yo . התשובה האפשרית היחידה היא משפט 4.